

УДК 637.024

Ворощук В.Я., Шинкарик М.М.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТЕПЛОВОЇ ОБРОБКИ НА РЕОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИРКОВИХ МАС

Voroshchuk V., Shynkaryk M.

FEATURES OF INFLUENCE OF HEAT TREATMENT ON THE RHEOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE CURD

Сиркові маси на основі сиру кисломолочного досить відмінні за своїм складом, оскільки включають добавки різного роду: фруктові і зернові наповнювачі, цукор, крохмаль та ін., відповідно володіють різними реологічними властивостями. Реологічні властивості також змінюються в процесі обробки і в певній мірі визначають якість продукту, а також умови роботи змішувачів, дозаторів, умови транспортування продукту. Одним із найсуттєвіших чинників, які впливають на реологічні характеристики сиркових мас є тепла обробка.

Дослідження реологічних характеристик виконали для продукту “Ягідка” (ТУ 49 832-81 “Продукт кисломолочний з фруктовими і смаковими наповнювачами”) на установці «Rheotest 2». Межі вимірювання в'язкості від 10^{-2} до 10^4 Па·с; швидкості зсуву від 0,1667 до 1458 с⁻¹; напруги зсуву від 12 до 3000 Па; температури від -30 °С до +150 °С. Похибка вимірювань $\pm 3\%$ (для ньютонівської рідини). Нагрів маси проводили на водяній бані при мінімальному перемішуванні маси, що дозволяло забезпечувати рівномірність нагрівання суміші. Температуру контролювали лабораторним термометром з точністю 0,5 °С, а потім термостатували в термостаті протягом 5 хв. Температура маси була рівна у всіх точках об'єму. Робочу частину віскозиметра попередньо термостатували до тієї ж температури, тобто зміни температури маси в процесі експерименту, який тривав до 5 хв, практично не відбувалось. Встановлені значення контрольних температур перебували в діапазоні 10 °С ... 65 °С при нагріванні і в діапазоні 65 °С ... 50 °С при охолодженні з інтервалом 5 °С.

При збільшенні швидкості зсуву напруження зсуву зростає у всьому досліджуваному діапазоні температур. Значне зростання напруження зсуву спостерігається при малих швидкостях зсуву в межах до $\dot{\gamma} = 50$ 1/с. Далі залежність $\tau = f(\dot{\gamma})$ має майже лінійний характер і лінії при різних температурах проходить майже паралельно.

В процесі нагріву маси від температури 10 °С до 40 °С граничне напруження зсуву (рис. 1) зменшувалось на 17,6% від 9,1 Па до 7,5 Па. Швидке зростання граничного напруження зсуву спостерігається при подальшому нагріванні від 40 °С до 65 °С і складає 24% (від 7,5 Па до 9,3 Па). При охолодженні до 50 °С спостерігається порівняно незначне зростання граничного напруження зсуву від 9,3 Па до 9,6 Па.

Мінімальні значення темпу руйнування структури при 10 °С, в подальшому можна вважати темп руйнування структури майже сталим, оскільки зміна його значення при 55-60 °С обумовлена не зміною механічної обробки, а активним структуроутворенням. Дані результати свідчать про коректність експерименту.

В цілому можна відмітити чотири точки характеру зміни реологічних характеристик сиркових мас в процесі нагрівання, а саме: початок процесу нагрівання, початок структуроутворення, температура пастеризації і завершення процесу охолодження.

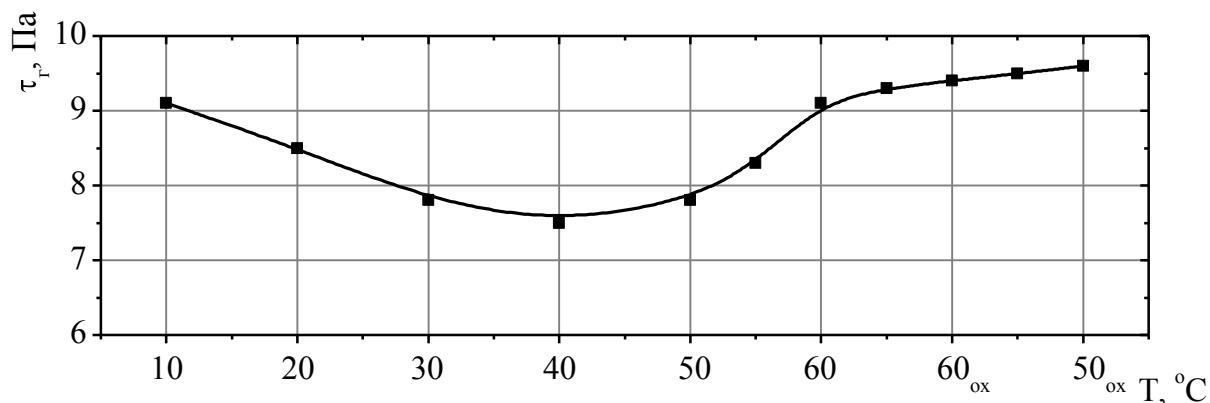

Рис. 1. Зміна граничного напруження зсуву від температури.

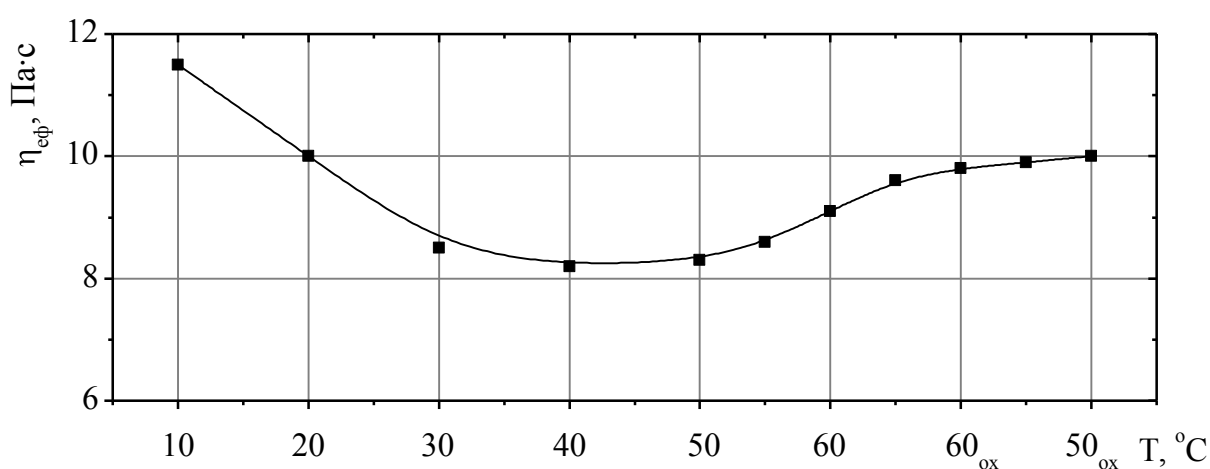

Рис. 2. Зміна ефективної в'язкості від температури.

Математичні залежності напруження зсуву і ефективної в'язкості для початку процесу нагрівання (10°C), температури пастеризації (65°C) і температури охолодження (50°C) мають вигляд відповідно для залежності Оствальда-де Вілля і Гершеля-Балклі:

при 10°C: $\tau_r = 12,5 \cdot \gamma^{0,472}$; $\tau_r = 9,1 + 11,5 \cdot \gamma^{0,475}$.

$$\eta_{эф} = 12,5 \cdot \gamma^{-0,528}; \quad \eta_{эф} = \frac{9,1}{\gamma} + 11,5 \cdot \gamma^{-0,525}.$$

при 65°C: $\tau_r = 11,6 \cdot \gamma^{0,410}$; $\tau_r = 9,3 + 9,6 \cdot \gamma^{0,429}$.

$$\eta_{эф} = 11,6 \cdot \gamma^{-0,590}; \quad \eta_{эф} = \frac{9,3}{\gamma} + 9,6 \cdot \gamma^{-0,571}.$$

при охолодженні до 50°C: $\tau_r = 12,3 \cdot \gamma^{0,420}$; $\tau_r = 9,6 + 10,0 \cdot \gamma^{0,434}$.

$$\eta_{эф} = 12,3 \cdot \gamma^{-0,580}; \quad \eta_{эф} = \frac{9,6}{\gamma} + 10,0 \cdot \gamma^{-0,566}.$$